

Izhaja tedensko. Poštne plačane v gotovini. Uredništvo: Narodni dom, Tajništvo: Narodno-socialistične stranke. Telefon št. 77. Inserati po dogovoru.

NOVA PRAVDA

Pesemna glasila stana št. 150. Upravištvo: Ljubljana, Gradišče 7, levo. Telefon št. 77. Narodna: Mesečno 6 kron. Glasilo NSS v Jugoslaviji.

Sprememba režima?

Beograd nam je poslal prvega kraljevega namestnika v osebi našega ožjega rojaka in dobrega znanca, dosedanjega poslanika naše države v Čehoslovaški republiki, ministra, gospoda Ivana Hribarja.

Novi kraljevi namestnik ima nalogo, da izvede določila ustave glede nove razdelitve pokrajin in da likvidira še do danes obstoječe staroavstrijske ostanke, glede deželne vlade in kronovin. Slučaj je nanesel, da je baš mož, ki ga je Avstrija radi njegovega slovanskega mišljenja in delovanja preganjala do smrti, poklican, da zabiže zadnji žebelj v rakev, s katero vred se pokopljejo zadnji spomini našega tisočletnega germanskega suženjstva.

Novi kraljevi namestnik pa ima še drugo nalogo, ki jo je označil pri slovesnem sprejemu ob prihodu v Ljubljano z izjavo, ki je mnogim dobromišlečim Jugoslovanom olajšala srce in vzbudila novo upanje:

Poslan sem na to mesto, da branim pravo in pravico. Ne poznam razlike brez strank vsi smo državljani in vsak državljani ima pravico do zakonite obrambe. Pri nas je vladalo skozi dve leti nekako medvladje. Trajalo je do sprejetja ustave. Medvladje vstvarja večkrat stanje, ki ni dobro in zavladala je včasih samovolja.

Takih besed ni govoril doslej pri nas še noben funkcionar na tem visokem in odgovornem mestu.

Sprejemamo to važno izjavo s tem večjim zadoščenjem, ker vidimo v njej odkrito voljo do boljšega režima in novo etapo v razvoju naše ožje domovine, — torej prvi korak do konsolidacije naših razmer.

Bilo je veliko število iskrenih Jugoslovanov, ki so ob prevratu zahtevali, da prevzame vodstvo naše prve narodne vlade gospod Hribar. Žalibog je tedaj prevladalo zavratno klikarstvo raznih političnih činitelev, ki je znalo s spretnim manevrom odriniti od vladnega krmila moža, ki je že radi svoje politične preteklosti nudil največ garancij, da z uspehom prepelje naš narod iz tisočletnega robstva v novo svobodno državo. Marsikaj bi bilo danes drugače; dvomimo, da bi bil on voljan podpirati nebrzdani notranji razdor in besno sovraštvo do krvnih bratov. In Koroška — danes bi se nahajala brezdvomno trdno v naših rokah.

In naše stališče do novega kraljevega namestnika?

Mi smo narodni in zavedni Jugoslovani prežeti z idejo edinstva in z ljubeznijo no velike močne in enotne Jugoslavije in njenega delovnega ljudstva. Kot pristaži narodne stranke se bomo v teh vprašanjih lahko sešli k skupnemu delu. Smo pa istotako socialisti, ki smo prevzeli vzvišeno nalogo, da organiziramo malega človeka in ga branimo pred izkoriščevalci, ter mu po možnosti pomagamo vstvarjati človeka vredno eksistenco. Iztrgati pa hočemo našega delavca iz objema dunajske, berlinske in moskovske internacijonale. Resnični in globoki socializem kot ga zahteva slovanski človek in ki se bistveno razlikuje od židovsko-germanskega nam tujega Marksizma, je naša naloga. Evolucija, temeljite in zdrave reforme so naša pota. Smo za popolno svobodo vsacega poštenega, delavnega Jugoslavana, odločno pa obsojamo vsakršno nasilje, teror ali diktaturo bodisi od katere koli strani.

Kedor čuti v resnici narodno, se bo zavzemal za popljšanje socialnih razmer delovnega ljudstva. Le če bomo vstvarili zdrave socialne predpogoje, bomo vzgojili pošten de-

laven narod in zanesljive Jugoslovane. Mi smatramo narodnostno vprašanje kot socialno in obratno. Narodnost in socializem si nista nasprotna pojma, marveč se izpolnjujeta in podpirata. Socialist, ki se iskreno žrtvuje za socialni napredek, gmotno in duševno dobrobit delovnega ljudstva, ki obvaruje siromaka pred izkoriščanjem človeka, ki mu je žep vse, narod in država nič, — tak socialist je tudi naroden človek in dober državljani. Od vsacega človeka, ki ga diči globoko narodno prepričanje, pa lahko tudi pričakujemo in zahtevamo, da kaže zmisel in voljo za temeljit socialni napredek delovnega ljudstva v interesu države.

Na polju socialne pravičnosti, obrambe »prava in pravice« bo sodelovanje gotovo omogočeno in mi Narodni socialisti bomo le pozdravljali in podpirali vsako akcijo, ki bo v resnici merila na to, da se pomaga konsolidirati razmere v naši edinstveni Jugoslaviji, — in ki nam bo jamčila, da se prične z resničnim delom za narod in izvedbo nujno potrebnih socialnih zahtev.

Naivnost ali brezvestnost?

Preteklo nedeljo je priredil poslanec tov. Brandner shod naše stranke v Trbovljah. Shod je bil javen in udeležili so se ga poleg pristašev raznih strank v obilnem številu tudi komunisti.

Kdor prečita pazno poročilo o tem shodu, ki ga na drugem mestu priobčujemo v celoti, bo pri količak objektivnem razmišljanju prišel do zaključka, da je vsebina Brandnerjevega govora taka, da jo lahko zagovarja vsakdo, ki mu je ležeče na tem, da se razmere v naši državi na podlagi pozitivnega dela in resne kritike, čim najhitreje konsolidirajo.

Pribijemo: Brandner je pred številno množico komunistov odločno obsodil atentat na pok. ministra Draškovića — zahteval je, da morajo sloveti delavske organizacije na zakoniti podlagi — izvajati napram varnostni oblasti, da je v državnem interesu, da čuje komunistična masa govor od zastopnikov nasprotnih strank in da samostojno razmisli o pravih ciljih in potih Narodno-socialistične stranke odnosno pogreškah stranke komunistov.

Če se je pa posl. Brandner drznil s stvarno in pravično kritiko dotakniti tudi krivice, ki se gode delavstvu s strani tuje kapitalistične družbe, je pa storil s tem le svojo dolžnost in hotel s tem koristiti delavstvu, ki je menda vendar tudi še del našega naroda.

Mladinsko glasilo JDS pa si ni moglo kaj, da ne bi zopet po stari navadi ne potvarjale resnice in denunciralo. Pod napisom »Komunistični shod NSS v Trbovljah« je priobčilo zlobno zavito in lažljivo poročilo, ki ima namen našo stranko na zgoraj in pred javnostjo očrniti in kazati na naše zveze s komunisti, ki jih nikdar bilo ni, in niti biti ne more.

To je tudi mladinski žurnalistiki prav dobro znano, toda po načelu: namen posvečuje sredstva, zasleduje dosledno zadnjega pol leta prakticirano taktiko, da obrekuje in denuncira in s tem zastruplja našo javnost, ki pri takovrstni žurnalistiki mora preje ali sleje docela podivjati.

V zmislu podtikanja jutrovskega žurnalistov, bi morala biti naša stranka vsak dan zvezana s kakim novim nasprotnikom JDS mladinov. Ta gospoda nam je očitala zvezo s SLS in avtonomistične tedence — dokazati ne more ničesar — zato pa tembolje namenoma laže. Sedaj nam očita zveze s komunisti s prozornim

namenom, poklicati rablja nad nas. Da s tem našemu pokretu prav ničesar ne škodujejo, marveč da nasprotno sebe smešijo, javnost pa zastrupljajo — o tem mladinski modrijani ne razmišljajo. Pač pa morajo vsled take pisave mladinskih listov dobiti ljudje v tujih državah nehoti vtis, da žive v Jugoslaviji sami lopovi. Če pravijo gospodje okoli »Jutra« in sorodnih listov tako propagando za našo mlado državo v inozemstvu lahko v sklad s svojo boljšo vestjo — naj o tem sami razmišljajo. Pribijemo pa lahko dejstvo, da je naše razdrapanje razmer in delno podivjanost in brezbriznost širših mas nedvomno pripisovati žalostni okolnosti, da je gotovi del našega časopisja skozi desetletja z vso brezobzirnostjo skrbel zato, da je naše ljudstvo v obilni meri izgubilo čut za vsak idealnejši pokret in da je skoro obupalo nad možnostjo, da se te neznosne razmere sploh kedaj izboljšajo.

S takim brezvestnim pisanjem se ljudstvo nasilno vzgaja k cinizmu in kedo zamore presoditi nepreračunljivo škodo za narod in državo? — In kedo more zameriti ljudstvu, če vidi isto v vsakem človeku, ki hoče nastopiti v javnosti z resnim, nesebičnim namenom, že v naprej koristolovca ali celo lopova.

Onim čitateljem pa, ki so si ohranili vsaj še nekajlastne razsodnosti, pa pojasnjujemo svoje stališče napram komunizmu.

Komunistično gibanje smo od vsega početka obsojali in zavračali, ker je naši mladi državi škodljivo in ker so namenili komunizma, kot to jasno do-

kazujejo razmere v Rusiji, kratkoma neizvedljivi in pogrešeni. Istotako obsojamo takozvano diktaturo proletarijata kot akt nasilnosti. Vsak terorizem je nasilno kratenje najprimitivnejših človeških pravic. Komunizem je nezmožen, da privede delovno ljudstvo do one stopnje socialne popolnosti, ki je dosegljiva le tekom časa in z legalnim bojem potom evolucije.

Program naše stranke sloni na drugih temeljih in predpogojih in je vsled tega v ostrem nasprotju z rudečo internacijalo.

Da se pa zavzemamo za zapeljano in ubogo delavsko ljudstvo, ki je slo-nelo ali še sloni v komunističnem objemu, je pa to naša narodna dolžnost in moramo le pozdravljati dejstvo, da se je doslej komunistično delavstvo udeležilo v tako velikem številu našega javnega shoda.

Le na ta način bo mogoče-privesti naše zapeljane ljudi zopet do uvidevanja, da so državljani naše mlade Jugoslavije in da se dosežejo trajni uspehi v boju za dosego opravičenih socialnih zahtev le tekom časa s premišljenim, doslednim delom in z legalnim bojem. Prepričani pa smo, da bomo storili zdravi socialistični ideji, državi in narodu veliko uslugo, če se nam posreči izvitati naše delavno ljudstvo iz objemov raznih internacijonal.

Toliko v pojasnilo onim, ki so dobrega srca; mladinskim gospodom v delniški tiskarni pa ponavljamo, da zamore zagrešiti obrekovanja v njihovem časopisju le naivnost ali brezvestnost.

In naivni gospodje baš niste!

Jugoslavija.

Težka atmosfera je legla na našo državo. V čudovito hitrem redu se naglo vrste atentati, revanža, teror, nasilje in zopet atentati. Kedo je povzročitelj enega ali drugega imenovanih grozodejstev? Na eni strani po inozemstvu organizirane in dobro plačane zarote ter vrtoglavi zločinci na nasprotni strani brezglavo udrihanje natančno po metodah atentatorskih zločincev. Kje se ločita tu pamet in hladna razsodnost v zvezi z energijo od slepega udrihanja in brezglavega maščevanja? Krivcev iščejo; toda ni jih treba iskati; dovolj jih je tukaj in tam. Sta to boljševiški anarhizem in njegov nezakonski oče: mednarodni brezdomovinski, borzijski velekapital, ki se tako spretno skriva za patrijotičnimi gestami takozvanih državotvornih strank. — Krvoločni sin napada očeta in kruti oče bo zavil sinčku vrat.

Zgodil se je vse obsodbe vredni zločin, atentat na ministra g. Milorada Draškovića. V kratkih mesecih že drugi atentat na eno in isto osebo. Morilcu se je žalibog posrečilo, da je pogodil svojo žrtev do smrti. S tem pa je sam dal signal, da se je dvignil pri vseh zavednih Jugoslovanih brez razlike strank vihar ogorčenja. Komunisti, ki sami dosledno širijo evangelij o diktaturi proletarijata in izvajajo tam, kjer so sami na vladnem krmilu, nasilja in grozodejstva najhujše vrste, se pač nimajo povoda pritoževati, če so prisilili odločujoče činitele, da postopajo proti komunizmu po njegovih lastnih metodah. Posledice zaporednih atentatov se dajo presoditi iz nameravanih odredb vlade proti komunistični nevarnosti in tajnim zarotam. V to svrhu je skenila vlada, da skliče za 30. t. m. narodno skupščino in izvede zakon za zaščito javnega reda. Proti komunistom in zlasti voditeljem pa namerava izvesti najstrožje ukrepe. Komunistične voditelje in nekaj njihovih poslancev, kojih mandati se baje razveljavijo, hoče posta-

viti vlada pred sodišče. Stranko komunistov pa se namerava s pomočjo gori navedenega zakona kot protidržavno sploh razpustiti. V slučaju potrebe pa se bo poslužila vlada v obrambo države proti komunistični nevarnosti tudi oborožene sile.

Med tem pa poročajo vesti iz Beograda o novem atentatu, ki je baje nameravan na ministrskega predsednika Pašića. G. Pašić je nameraval odpotovati po sprejemu ustave iz zdravstvenih razlogov v Karlove vane na Češkem. Temu potovanju se je pripisoval tudi velik vnanje političen pomen, ker se bodo zbrali v Karlovih varih vsi vodilni državniški male antante. Atentat na ministra Draškovića in nameravana protiakcija vlade pa sta potovanje g. Pašića odložila.

V žalostne dogodke zadnjih dni pa je posijal tudi svetlejši žarek, ki utegne zadobiti za naše razmere do zapadnih sil novih podlag. Kakor znano se nahaja prestolonaslednik Aleksander že več tednov na Francoskem. Listi, ki so o nametu tega potovanja doslej sploh molčali, pri-nasajo sedaj vesti, da se je regent Aleksander zaročil v Parizu z vojvodinjo Zofijo Vendome in Alencou. Zaročenka, ki bo dosegla oktobra 23 let, je potomka stare kraljevske hiše Bourbon, ki je po veliki francoski revoluciji l. 1792 izgubila prestol. Mati zaročenke je belgijska princeza Henrijeta, oče Filip Emanuel, vojvoda Vendome in Alencon pa je nečak Ludovika Filipa, ki je vladal Francijo od l. 1830 do 1848 kot znani meščanski kralj. Tej zaroki pripisujejo poučeni krogi veliko važnost in jo simpatično pozdravljajo. Tako se utegne zgoditi, da utegne v doglednem času zasedati jugoslovanski prestol kraljica Zofija.

O smernicah naše zunanje politike pa je težko izreči pravilno sodbo, ker se vlada, oziroma minister

za zunanje posle ne ozirata dosti na narodno predstavništvo, dasi bi moralo biti slednje točno informirano o vsaki zunanji politični akciji in dati tozadevno privoljenje. Za obstoj in bodočnost naše države je važno razmerje naše države do zapadnih velesil, do bratskih slovanskih držav in zlasti do neprijaznih sosedov, s katerimi se nahajamo že stoletja v več ali manj neprijaznem razmerju.

V dobrih odnošajih smo s Češko-slovaško republiko in v poslednjem času tudi z Rumunijo, s katero smo sklenili pred kratkim vojaško konvencijo in s tem razširili malo antanto, ki je naperjena v prvi vrsti proti aspiracijam Madžarske in povratku Habsburgovcev.

Naši odnošaji do Bolgarske so še vedno napeti, kar je začasno umljivo in to zlasti, ker nam nudijo Bolgari še vedno dovolj povoda, da se razmerje ne more tako izlečiti, kot bi to želeli prepričani Jugoslavi. Vendar pa bo treba vsekakor preje ali sleje podvzeti korake do prijateljskega zblizanja, kar bi mi lahko dosegli, če bi hoteli priznati Bolgarski dostop na morje preko turškega ozemlja. S tem bi spravili s sveta macedonsko iredento in polagoma pripravljali pot vstopu Bolgarije v Jugoslavijo, kamor spada in kar se bo preje ali sleje gotovo izvršilo.

Naši nemirni sosedje Albanci so si privoščili pri tej vročini zopet vstajo. Severno plemo Miriditov se je uprlo proti vladi v Tirani in vodijo se boji s priznano albansko srditostjo. Za nas je važna ta vstaja ne le radi varnosti našega obmejnega prebivalstva, marveč tudi radi naših interesov, ki jih imamo do razmer v Albaniji. Skadersko vprašanje še vedno ni rešeno. Zdi se pa, da bjeemo na albanskih tleh tihe a tem srditejšje boje z Italijo, napram kateri

smo glede vprašanja severnega Jadrana tembolj popustljivi.

Vprašanje Baroša in Delte je stopilo zadnje čase malo bolj v ozadje; čuje se pa, da namravajo Italijani v kratkem evakuirati tretjo črto v Dalmaciji. Je pa že tudi skrajni čas.

Do zapadnih sil ne moremo imeti posebnega zaupanja in zdi se, da se postavlja Anglija zlasti glede Jadranskega vprašanja odločno na italijansko stran. Francija se pa tozadevno v splošnem strinja z Anglijo. Sicer se pripisuje obisku in sijajnemu sprejemu angleškega donavskega brodograja v Beogradu dalekosežen pomen, toda kdor pozna Anglijo, bo razumel, da hoče Anglija izkoristiti svojega jugoslovanskega zaveznika za svoje sebične namene v Orientu.

Popolnoma zgrešena pa je naša politika napram Poljski in zlasti napram Rusiji. Mesto, da bi iskali kljub sovjetskemu režimu po zgledu zapadnih držav z Rusijo gotovih stikov in pripravljali pot za bodoče bratske odnošaje, gledamo prekrižanih rok, kako se ugnezujejo v Rusiji tuji interesi in zlasti Nemci, ki izkoriščajo Rusijo že danes z vso energijo in si gladijo pot do bodoče politične moči.

V svrhu konsolidiranja našega gospodarstva pa je nujno potrebno, da se sklene modern carinski zakon in da se čimprej sklenejo definitivne trgovinske pogodbe s sosednjimi državami. To mora biti ena prvih nalog zakonodajne skupščine. Zdrava gospodarska in socialna politika pa bo najboljšje sredstvo proti političnim stresljam, pod katerimi trpi naša država. In pridobili si bomo ugled inozemstva, ki nam radi mednarodne važnosti naše države po pravici pristojajo.

Slovenija.

Med najvažnejše dogodke zadnjih dni beležimo prihod **kraljevega namestnika** gospoda Ivana Hribarja, ki nastopi svoje mesto dne 1. avgusta. Svečani in pristrčni sprejem od strani prebivalstva je pričal, da ljudstvo ni sprejelo le oficijelno vladnega funkcionarja, marveč moža, ki je stal s prebivalstvom desetletja v ozkih stikih kot ljubljanski župan in politični voditelj. S tem večjim zadovoljenjem pa je javnost pozdravila moža, ker se je zavedala, da je pretrpel od strani Avstrije in celo od krogov, od katerih bi se tega ne smelo pričakovati, vsa mogoča ponižanja in preganjanja. Sprejemi v Mariboru, Celju in zlasti v Ljubljani tudi potom predstavitev političnih oblasti so se vršile bolj v domači obliki in smo prav lahko pogrešali hladni in okosteneli formalizem kot smo ga bili doslej vajeni.

Naš novi poslanik v Pragi. Mesto kraljevega namestnika gospoda Hribarja je imenovan našim poslanikom v Pragi g. dr. Bogumil Vošnjak, poslanec Samostojne kmetijske stranke, ki je znan radi njegove afere z ljubljanskimi vseučiliškimi profesorji.

Mariborskega župana g. Viktorja Grčarja je vlada po dolgem odlašanju vendar končno potrdila. Slovesna zaprisega se je vršila v pondeljek. G. župan Viktor Grčar kot pristaš soc. dem. stranke je bil izvoljen z glasovi lastnih pristašev, komunistov, Nemcev, nemškutarjev, a se je stranka državotvornih le pomišljala metati g. Grčarju noleni pod noge, kot dela to pri njegovem ljubljanskem kolegi. In vendar je Maribor nacionalno veliko večje važnosti nego zaspana in nezavedna Ljubljana.

Ljubljanskega župana tov. Antona Peska vlada še do danes ni po-

trdila in to po zaslugi mladinskih demokratov, ki so storili vse, da moža brez najmanjših dokazov javno oblatijo in obrekujejo. Vse denunciacije in izmišljena obrekovanja pa imajo le namen postaviti na magistrat vladn. komisarja ali izvesti nove volitve. Mladini so se pač postavili na stališče, da so edino oni poklicani in sposobni, da vodijo ljubljansko občino. Da preprečijo župana, ki ne trobi v njihov rog, so se postavili na stališče, da je treba tov. Peska z vsemi sredstvi onemogočiti. Ironija usode pa je hotela, da je pozdravil nekdanjega od zloglasne Avstrije nepotrjenega župana Ivana Hribarja pri nastopu funkcije kraljevega namestnika sedanjí še nepotrjeni ljubljanski župan tov. Anton Pesek. Drugi časi, iste metode.

Zaprisega državnih uradnikov in javnih nameščencev na ustavo se bo izvršila takoj po nastopu službe kraljevega namestnika.

Francoski poslanik v Ljubljani. Francoski poslanik v Beogradu g. Clemnt Simon, ki potuje v svrhu spoznavanja razmer po vseh krajih naše države je prispel 28. t. m. v Ljubljano, kjer poseti predstavnike oblasti in nekatere kulturne institucije. Obiskati hoče tudi naš Bled, na kar odpotuje v Dalmacijo in Bosno.

»Jutro« zopet denuncira. Vsakdo, ki se lahko toliko premaga, da vzame to denuncijantsko glasilo v roke, se o tem lahko prepriča iz uvodnika četrtkovne številke. Žal nam je, da se moramo resnici na ljubo in radi informacije čitateljev začasno še pečati z nečedno žurnalistiko iz delniške tiskarne.

Tiskarna tov. Peska tiska delavski povsem nepolitični list in od oblasti pripuščen strokovni list »Delo«. Z dobrim vzgledom je sve-

til v tem pogledu tov. Pesku tiskar-nar g. Hrovatin, najožji prijatelj gospodov iz delniške tiskarne, ki je še nedavno tiskal in izdajal komunistično od vlade zaseženo revijo »Plamen«. Quod licet jovi non licet bovi. Gospod Pesek, oz. gospod Hrovatin sta eno, tiskarsko podjetje — pa drugo. Kadar bo delniška tiskarna tiskala za dober denar Tomaža Kempčana »Hojo za Kristusom«, tedaj bomo rekli, da so gg. JDS mladini strunni klerikalci — in pika.

Kdaj poteče opcijski rok za zasedeno ozemlje. Z ozirom na članek dr. Rybara v »Jugoslaviji« z dne 12. avgusta pod naslovom »V pojasnilo Primorcem« in na članek v »Napreju« z dne 22. avgusta pod naslovom »Kdaj poteče opcijski rok« se opozarjajo prizadeti na uradni razglas poverjenišva za notranje zadeve št. 7621, objavljen v »Uradnem listu« št. 37 z dne 12. aprila, s pristavkom, da za sedaj še velja tamkaj določeni opcijski rok (2. avgust). Optanti, ki si do tega roka ne morejo priskrbeti vseh potrebnih dokumentov, naj to v prošnji za opcijo navedejo in naj dokumente predložijo pozneje. Pravočasno vložena opcija se bo uradno obravnavala, četudi niso vsi dokumenti priloženi.

Civilne obleke. Vojaška intendantca za Slovenijo razglašja, da so civilne obleke za razdelitev pripravljene in da se v kratkem izroče zastopnikom občin. Nadaljnje prošnje za vrnitev civilnih oblek od sedaj naprej ne pridejo več v poštev in jih ni več predlagati; le ujetniki, ki so se vrnili po 1. maju 1912, smejo vlagati prošnje potom pristojnega občinskega urada.

S. Rebec:

Moja politika

(v pojasnilo tistim, ki me niso hoteli razumeti.)

Naj si to morda nikdo ne predstavlja kot opravičevanje. Zato nimam povoda. Ker cilj mojega zdajnjega političnega delovanja v Trstu je bil pač isti, kot cilj drugih, le sredstvo, oziroma taktika v dosego cija je bila pri meni odločno drugačna. Med tem, ko so mnogi naših zaslužnih narodnih delavcev v Trstu priporočali in tudi sami držali popolno rezerviranost — sem jaz poziskusil drugo. Videl sem, da je zastoj vse naše delo, da vlivamo vodo v morje — ne z ozirom na uspehe — ti bi lahko krasno poplačali trud, videl sem, da je vsak naš korak nadzorovan, ne morda zato, ker bi mogoče bilo naše delo iredentistično, bilo je zadosti, da smo Slovenci in zato sem poskusil skrajno in edino še preostajajoče sredstvo, pravo sredstvo miru. Da je bilo to v resnici pravo, so pokazale posledice.

Te dve leti, ki sem jih preživel v Italiji oziroma zasedem ozemlju, sem dobro proučil karakter sinov Italije. In v kolikor sem ga spoznal, spoznal sem v njih neodkritosrčne zahrbtnosti, velike laži - politike in klepetulje. To mu je dalo povoda, da izberem proti njim isto orožje, ki so ga oni uporabljali napram nam, zatirani masi — politiko — Bisanzija.

Pred par meseci sem predsedoval »Mladinskemu krožku Prosveta« v Rojanu pri Trstu. Program je vseboval tako svetle in idealno - človeške točke, da sem skoroda brez skrbi gledal sicer precej počasni procvit omenjenega krožka. Četudi apolitično združenje, apolitično v toliko, kolikor se ne tiče narodnosti, so začeli fašisti gledati z levim očesom. Imel sem, kakor je marskomu znano v zadnjem času precej sitnosti radi imenovanega krožka, katerih ena največja je bila ta, da so zahtevali pri vsaki seji cenzuro. Ker se seveda čutim človeka, sem računal tudi jaz na ljudi, seveda s precej mogočno rezervo, ki je vsebovala za vsak slučaj tudi razočaranje. Vedel sem, da odvisi od moje odločitve »biti« ali »ne biti«

našega krožka. In resnici na ljubo bo rečeno, precej dolgo sem omahoval predno sem dovolil v to. Sklepal sem, in moji sklepi bi morali biti po človeškem umu edino pravilni, da bo kulturonosce Italije, pustil mlademu kulturnemu društvu življenje. Še več ... Moji sklepi so šli tako daleč, da sem se drznil upati, da bosta dva, četudi morda najhujša sovražnika v fazah dogovorov, postopala lojalno eden napram drugemu. In to je tudi bil fakt. Medtem ko so fašisti drugod razbijali sokolske telovadnice, požigali društvene domove, se ni v Rojanu pri Trstu storilo nobenemu najmanjša krivica, izvzemši par preiskav radi orožja. To je šlo precej časa. Upal sem, da je moja taktika pripeljala naš voz do prave poti. In društveno delovanje se je v Rojanu začelo dvigati in zavzelo veliko važnost v okvirju tržaškega slovenskega življenja. Toda prevelik razmah v tem oziru je udaril v oči »bojevnikom«, čutili so se prevarane. Uvideli so, da so postali »preveč popustljivi«. Iskali so prilike, da za-trejo to, kar smo trudoma zgradili. In prišla je prilika — prišle so volitve. Posamezni subjekti društev v Rojanu so se volitev dejansko vdeležili. Četudi je bila stvar popolnoma osebne narave, razširili so jo na društva in preganjanje se je začelo. Vedel sem že vnaprej, da ako izpregledajo ne bo za naše združenje v Rojanu več obstanka. In zgodilo se je, kar se je moralo zgoditi. Društvo se je razpustilo in mir je bil zopet vzpostavljen. Sedaj pa naj človek sodi. Ako si nasprotnika segata z rokavicama v roke ne pride do hudih pritiskov, drugače teče za nohti — kri!

Tedenske novice.

Pokojninsko zavarovanje. Zasebne uradnike kakor tudi nameščence, ki so podvrženi obveznemu pokojninskemu zavarovanju, opozarjamo na novelo k pok. zakonu, ki stopi v veljavo s 1. julijem 1921 in ki izide v kratkem tudi v »Uradnem listu«. Najvažnejše spremembe so zvišanje števila plačnih razredov od VI. plačnega razreda na X., zvišanje prispevkov glede mesečne zavarovalnine in seveda tudi tem primerno zvišanje dajatev in rentnih zahtevkov.

Novi poselski red je bil v »Uradnem listu« z dne 16. julija t. l. št. 82. Ni povsem modern in ga bo treba tekom časa premeniti odnosno izpopolniti. Najvažnejše so določbe glede počitka, dopusta, odpravnine in poselskega izkazila. Vsakdo, ki ima pri svojem gospodinjstvu zaposlene posle, naj si v lastnem interesu naroči št. 82 »Uradnega lista«.

Vnovčevalnica prodana. Vnovčevalnico za živino in mast v Ljubljani z vsemi objekti in pripravami je kupil konzorcij Slamič in Golob na Viču, mesar Jesih in gostilničar Kavčič. Tako je zopet mestna uprava zamudila lepo priliko, ker le v mestni upravi bi vnovčevalnica blagodejno vplivala na cene mesa. Vsi izvoljeni občinski svetniki izvzemši demokratskih, so se pri vladi odločno zavzemali, da mora postati vnovčevalnica občinska last, toda demokratom se je zopet posrečilo, da so ogoljufali ubožnejše prebivalstvo in skrbeli, da je prišel zavod v roke privatne špekulacije.

Tov. Dopisniku iz Pekla pri Poljčanah: Radi preoblega gradiva priobčimo dopis prihodnjč.

Iz stranke.

Proti kriviam, ki se gode trbovelskemu delavstvu.

V nedeljo dopoldne se je vršil na trgu pred gostilno »Forte« v Trbovljah shod narodno-socialistične stranke, ki mu je brez posebne agitacije prisostvovala velika množica delavstva. Shod je otvoril predsednik krajevne organizacije NSS tov. Letnik, ki je obrazložil njegov pomen, nakar je dal besedo poslancu tov. Brandnerju, katerega izvajanjem so zborovalci

sledili z velikim zanimanjem. Predvsem je obsodil atentat na ministra Draškoviča, ker smo narodni socialisti proti vsaki nasilni akciji in ker taka dejanja navadno vodijo še v hujšo reakcijo. Istočasno pa je obsodil sedanje absolutistično vladno, ki s svojim nedemokratičnim in nezakonitim režimom ustvarja nezadovoljstvo širokih ljudskih mas in razpoloženje za nezakonita dejanja. V nadaljnjih svojih izjavah je govoril naštevati hibe sedanje ustave, ki je bila sprejeta proti volji večine jugoslovenskega naroda. Ustava, ki v 20. stoletju niti z besedi ne načinja vprašanja socializacije, ki pomeni bistven dela našega programa, ustava, ki ne daje vsem državljanom, osobito ne ženski, enakih pravic pred zakonom, ki ljudstvo izključuje od sodelovanja pri upravi, katera odvisi od milosti od centralne vlade vsiljenega velikega župana in katera rešuje agrarno reformo na korist bogatih agrov in begov, se po vsej pravici imenuje reakcionarna, četudi jo demokratski imenujejo najmodernejšo ustavo celega sveta. Govornik je nato prešel na razmere delavstva v Trbovljah in navedel več slučajev, ki jasno karakterizirajo našo policajdemokracijo. Zanimiv je slučaj 12 delavcev, ki so sedeli 3 tedne v preiskovalnem zaporu v Laškem in v Celju, ker so bili ovadeni, da so imeli tajni sestanek. Ker pa se jim ni moglo ničesar nezakonitega dokazati, so bili izpuščeni pod pogojem, da ostanejo na svojih dosedanjih bivališčih v Trbovljah. Toda premogokopna družba jih je morala takoj po sprejemu v službo še isti dan zopet odpustiti, sedaj pa se jim odpoveduje tudi stanovanja. Od njih se na eni strani zahteva, da bivajo v Trbovljah, na drugi strani pa se jim onemogoča kruh in streha tako, da so primorani beračiti. Očividno je, da se jih hoče s takim postopanjem prisiliti, da kradejo; da bodo imele oblasti povod jih obsoditi, ker ga tako nimajo. Nadalje se gode velike krivice delavcem in delavkam, ki so po več desetletij delali v rudniku. Velikemu številu od njih se je v zadnjem času odvzela doklada, ki so jo prejeli po letu penzije, katera znaša od 7 do 11 kron na mesec, z motivacijo, da imajo še druge dohodke. Kakor da bi se mogli preživljati s samimi 7, oziroma 11 kronami mesečno! Stari in bolni ljudje so torej primorani, da hodijo na delo, ker ne morejo izhajati z nizkimi penzijami in do kladami, kar se vzame za povod, da se znižuje, oziroma odteguje njihove doklade. Največja večja krivica je, da se določajo doklade na podlagi navedb o imovinskem stanju prizadetega v vprašanih polah. Navadno dobivajo le taki, ki znajo bolj govoriti. Poverjenik za soc. skrbstvo tudi ne daje odgovora in ne rešuje nikakih pritožb. Tozadevna uredba osrednje vlade je skrajno krivična in se mora spremeniti, tako da bo dobil doklade vsak penzionist. Denarja je v to svrhu dosti na razpolago, ker se plačuje samo za Trbovlje 700 tisoč kron mesečno, dočim bi vse doklade znašale komaj polovico od te vsote. Tov. Brandner je nato ostro kritiziral vladno, ki je dovolila, da se je sestavila druga drž. komisija v svrhu ugotovitve, s kakim dobičkom dela družba. Prva državna komisija je meseca februarja ugotovila, da ima družba razen tega, da izplača delavstvu zahtevani povišek, še zmiraj toliko dobička, da bi se morale cene premogu pri toni celo znižati za 50 kron. Družbi to ni bilo po volji, zato je intrigirala, grozila z delno ustavitvijo obrata in odpustom delavstva itd. tako, da je končno dosegla drugo komisijo, katera jej je dovolila, da lahko zviša cene premogu. To je tudi že storila. S 1. junijem je zvišala cene za 75 kron pri toni, kar znaša pri letni produkciji od 1 milijona ton 75 milijonov kron. Posledice se že opazajo. Dvigajo se cene moki, ponekod so trgovci že poskrili tudi sladkor, da ga bodo lahko pozneje dražje prodajali. Družba je torej zvišala cene premogu, delavstvo bo moralo življenjske potrebščine dražje plačevati, a njegovi dohodki so ostali pri starem. Izkazalo se je, da dosedanje organizacije v tem vprašanju niso storile svojih dolžnosti, ker niso niti protestirale proti temu postopanju Trboveljske premogokopne

družbe. Delavstvo potrebuje močne organizacije, ki morajo sloneti na zakoniti podlagi, da se oblasti pri mezdah gibanjih ne bodo mogle sklicevati na komunistično nevarnost. Dosedanja taktika je bila pogrešena, treba bo kreniti na trezno pot.

Po govoru tov. Brandnerja se je oglasil k besedi komunistični poslanec Korene, ki je došel ravnokar iz Moskve. Povedal je med drugim, da je opazil, da se na Čehoslovaškem naša mast in moka veliko ceneje prodaja kakor pri nas. Priznal je tudi, da se ruskemu delavcu slabo godi, ker Ruse kapitalistične države bojkotirajo, vsled česar je bila Rusija tudi primorana stopiti v pogajanja z angleškimi kapitalisti. Došli orožniki so po nalogu višje oblasti poslance Korena pozvali, da jenja s svojim govorom, ker so sicer primorani shod razpustiti. Posl. Brandner je proti temu protestiral in zahteval, da pustijo, da poslanec Korene izgovori, ker njegov govor ni bil hujskajoč in ker bi se sicer zborovalci po nepotrebnem razburjali, tudi je potrebno, da delavstvo čuje obe plati zvona. Ko je poslanec Brandner odgovorjal in dejal, da ravnokar Rusija s svojim popuščanjem napram kapitalističnim državam dokazuje, da ni mogoče z glavo skozi zid. Tega se morajo zavedati tudi naše organizacije. Ili moramo legalno pot, ako hočemo doseči uspehe za delavstvo. Shod je tovariš Letnik zaključil in moramo priznati da so se delavci zadržali na njem docela disciplinirano. Shod je krasno uspel. Delavci so se razšli mirno.

Hrastnik. Naša krajevna organizacija NSS je v nedeljo dne 17. t. m. priredila političen shod, ki je uspel nad vse sijajno. Na shodu je poročal tov. Kozinc iz Ljubljane o političnem položaju ter zlasti velikem pomenu stranke za delavstvo in proletarijat sploh, ki more edino združen in dobro organiziran v narodnih proletarskih organizacijah ozdraviti državo opasne bolezni, ki se imenuje nasilstvo in korupcija. Zlasti je okrcal ono stranko, ki napada narodno zavedno delavstvo in ki s svojim laždemokratizmom širi nevoljo in nezaupanje med slovenskim delavstvom. Povdarjal je, da Narodnosocialistična stranka odklanja vsako zvezo s črno internacionalo in tudi vsako sorodstvo z rdečo komunistično internacionalo, ker stojimo na stališču napredne ideje in obsojamo vsako nasilje, pa naj si pride s te ali one strani. Če nam take zveze očitajo demokrati, delajo to vsled tega, da bi nas pred pošteno javnostjo diskreditirali ter na ta način morda zopet okrepili svoje omajane pozicije. Govorila sta še v imenu Litijčanov tov. Mejda, ki je povdarjal, da mora biti ljubezen do naroda predvsem v srcu, ne pa na jeziku. V imenu krajevne organizacije NSS v Zagorju je govoril tov. Drolc s posebnim povdarjanjem pomena zavednosti in discipline. Med zborovalci je vladalo ves čas shoda veliko navdušenje ter se je vsem govornikom živahno pritrjevalo kot jasen dokaz, da se narodnosocialistična ideja širi tudi v naših najbolj industrijskih krajih, tam, kjer so imeli sedaj komunisti skoro izključno besedo. To je dokaz, da je naš proletarijat sit hujskanja in demagogije ter da želi resnega in smotnega dela.

Po shodu se je vršila na lepem senčnem vrtu ob zvokih godbe in sviranju tamburic veselica, ki je uspela v vsakem oziru, tako v moralnem, kakor tudi v gmočnem.

Celje. Dramatični odsek izobr. društva »Bratstvo« v Celju je imel v sredo 20. t. m. sestanek v društvenih prostorih gostilne »Wilson«, na katerem se je odsek končenojavno ustanovil in konstituiral. Sklenilo se je, da se začne v prihodnji sezoni z rednimi predstavami v mestnem gledališču, in da se bodo vršile posebne delavske predstave pri znižanih cenah, tako da bo tudi nižjim slojem omogočeno posejati gledališče. Nato se je volil poseben odbor odseka, obstoječ iz predsednika in 6 odbornikov. Predsednikom je bil izvoljen enoglasno tov. Dobovšek; Istopak enoglasno je bilo izvoljenih ostalih 6 odbornikov. Izvoljeni so: Stanko Gradišnik, Mejaneš,

Škof, Lebanič, Majerič in Kresnik. Tehnično vodstvo predstav prevzame Gradišnik. Imena odbornikov nam jamčijo, da bode delovanje dramatičnega odseka uspešno. Vsi, ki čutijo veselje in zmožnost za gledališče, se uljudno vabijo k sodelovanju ter se naj javijo ob torkih, četrkih in ob petkih od 8. zvečer naprej v društvenih prostorih »Bratstva« v gostilni »Wilson« ali pa pri kakem odborniku.

Vsem našim krajevnim organizacijam.

Vsaka krajevna organizacija naj skrbi, da bodo vsi naši pristaši brez izjeme naročniki »Nove Pravde«. Dolžnost strankinih pristašev je, da list naročijo in mu omogočijo ekstenzijo, ker pa želi uprava list vsebinsko dvigniti in razširiti, priporočamo, da vpoštevajo vsi naši pristaši sledeča navodila:

1. Naj pošljajo redna poročila o naših shodih in prireditvah kakor tudi o vseh aktualnih dogodkih v njihovem okraju.

2. Naj podpirajo uredništvo tudi s članki leposlovnimi prispevki, navesti eventualno željami glede lista.

3. Naročnina naj se redno pobira po blaginju krajevne organizacije in s seznamom vplačil vred vpošlje upravi lista.

4. Po vseh gostilnah, kavarnah in javnih lokalih, kamor zahajajo naši pristaši, zahtevajte od lastnika lokala, da naroči naš list.

Krajevne organizacije pa ponovno naprošamo, da po možnosti točno vpoštevajo gorajšnja navodila in izpolnijo svojo dolžnost do stranke.

Za samoupravo ljudstva in nedeljivo Slovenijo.

Govor poslanca Brandnerja v konstituenti 22. junija 1921.

Vaša samouprava, gospodje, je po tem ustavnem načrtu samo iluzorna. VIII. oddelek ustave je silno površen; to moram konstatirati. In vendar bi moral biti baš VIII. oddelek najnatančneje izdelan. Da se za VIII. oddeleke niste posebnost brigali, temu je dokaz to, da ste odbili vse amandamente (predloge). Vi ste tozadevno dosegli pri VIII. oddeleku rekord. Odbili ste celo zmerne amandamente iz zemljoradniške in socialnodemokratske skupine: dokaz, da vam ni pri tem oddeku, ki je najvažnejši, ni šlo toliko zati, da bi ustregli ljudstvu in s tem koristili državi, marveč da vam je bil tudi tukaj pred očmi samo Vaš interes.

Gospodje! Kakor pri vsakem oddeku, tako tudi Vi tukaj z eno roko dajete, z drugo jemljete. Pri tem oddeku ste Vi, dasi ste dali malo, jako malo, kljub temu pustili odprtih dvoje vrat. En tak izhod člen 96., ki niti ne pove, kakšne bodo volitve v te pokrajinske zbornice, oziroma v oblastne skupščine. Jaz dvomim, da se bodo te volitve vršile na podlagi enake in tajne volilne pravice in po proporcionalnem volilnem sistemu, ker bi bili sicer Vi to povedali v ustavi; kajti take stvari, ki so svobodoumne. Vi jako radi poveste, ako jih nameravate izvesti. Saj ste tudi pri določbah za narodno skupščino povedali, na kak način se bodo vršile volitve. Zakaj torej tega ne poveste tukaj? Zato upravičeno sumim, da bomo imeli za te skupščine take volitve, kakršnih si mi ne želimo.

Gospodje! Druga vrata so odprta pri čl. 99., ki bo veljala zlasti, ako pri volitvah v oblastne skupščine propadeta. V členu 99. pravite: »Oblastni veliki župan če zadržati od proglašanja uredbu za koju nalazi da nije osnovana na Ustavu i zakonima«. Ako pomislimo, da bo po sprejetju te ustave zavrsala po celi naši zemlji ustavna borba, kar je čisto gotovo, potem bodo ti veliki župani v vsaki odredbi, ki bo sprejeta v oblastni skupščini, videli protustaven akt. Veliki župan bo pošiljal sklepe te skupščine državnemu svetu, katerega sestavi kralj s centralno vladno; državni svet pa bo te sklepe kratkoma ovrgele.

Vidite torej, kako iluzorna je ta vaša samouprava. Vi se tega sami zavedate; Vi sami veste, da te skupščine ne bodo nič delale, Vi ste v tem oziru proroki. Zato ste že vnaprej določili velike župane, ki bodo vladali, takozvane policijske predstavnike, kakor se je izrazil neki govornik v načelni debati.

Kakor razmišljam o teh velikih županah v naši ustavi, se nehote spomnim na vlogo, ki jo igra Gessler v Schillerjevem Viljemu Tellu. Tukaj je Vaš veliki župan to, kar je tam Gessler. Jaz se vam, gospodje pri Vaši preciznosti, kadar gre za Vaše interese, samo čutim, da ste pozabili sprejeti v ustavo, da je treba dati županom posameznih oblasti tudi kole in klobuke, pred katerimi se bo narod klanjal in jih obenem preklinjal. To ste pozabili vnesti v našo ustavo. Čudno je to, gospodje, da se Vi ne zavedate, kako se je tista stvar z Gesslerjem končala. Vam mora biti to znano; zato bi morali tudi vedeti, kakšen bo konec tej Vaši komandi, če na ta način postopate.

Toda po vsem tem Vi seveda ne povprašujete. Vi hočete narodu vsiliti človeka, kateremu je narod nasproten. Vi hočete v teh oblastih postaviti za velikega župana človeka, katerega narod ne mara. Vi ne greste opoziciji niti tako daleč na roko, da bi v ustavi določili, da je treba oblastnega velikega župana postaviti sporazumno s stenkami v dotični oblasti. Ne! — Vi kratkoma diktirate oblasti tega župana. Vi postopate tudi tako, kakor ste postopali do sedaj. Pri nas v Sloveniji so postavljali poverjenike prav na ta način. Demokratska stranka, ki je bila tu v Belgradu v vladi, je kljub temu, da je dobila v Sloveniji od 40 mandatov samo tri (Dr. M. Ivanič): »Od teh samo enega sa količnikom«, vladala celo Slovenijo. Nič niso vprašali drugih strank, kaj mislijo. Stranka s tremi poslanci izmed 40, je torej vladala v Sloveniji; postavila je poverjenike kratkoma, ker so bili demokratski tu v Beogradu po sreči sprejeti v vladu. Stranka s tremi poslanci ima enega ministra! Zato sedaj še igra vlogo v Sloveniji. Če se je začelo v Sloveniji gibanje za avtonomizem, je temu veliko krivo baš tako postopanje, ker je ljudstvo videlo, da vlada stranka, ki je neznanca, in da imajo pristaši te stranke vse, ostali pa so antidržavni element, proti kateremu je treba postopati.

Gospodje! Če se ta korupcija pri politični upravi razširi tudi na sodnijo — hvala Bogu, danes še nismo tako daleč — potem bo to pač zelo žalostna podoba.

Tega sistema, gospodje, smo mi siti, do grla siti. Mi hočemo, da je mednarodna volja naroda. Navesti vam hočem tu samo en primer, da vidite, kako ste Vi malo konsekvntni: V Ljubljani je bil izvoljen za župana Anton Pesek, ki pripada naši stranki. Izvoljen je bil z 28 glasovi proti 19. Po uredbi pokrajinske vlade z dne 28. jan. 1919 izvolitve župana ni bilo treba predložiti v potrdilo centralni vladi ali kralju, ampak ga lahko potrdi sam predsednik pokrajinske vlade. Toda demokratije so kljub temu to izvolitev predložili centrali v potrdilo. Tako je odvisna končna potrditev novega ljubljanskega župana od intrig slovenskih demokratov; zanemarjena občina pa čaka. Potrditev župana, katerega so izvolili narodni zastopniki z 28 glasovi proti 19, je torej odvisna od intrig slovenskih demokratov, dočim pri vprašanih velikega župana, ki je na čelu važnejše oblasti, nikogar ne vprašate, ampak tjakaj kratkoma diktirate človeka če je tudi največji lopov.

Gospodje! Mi torej zahtevamo samoupravo v pravem pomenu besede. Ker mora državna uprava služiti gospodarskim, socialnim in kulturnim težnjam naroda, zato mora biti močno decentralizirana. (Poslanec Drogenig: »Vi se strinjate s Koroščevim ustavnim načrtom?«) Ne strinjam se s Koroščevim ustavnim načrtom, ampak vem, da je med Koroščevo avtonomijo in med Vašim centralizmom še ena pot, srednja pot, ki je najboljša. Če bi vladne stranke sprejele to pot, pot resnične, ne iluzorne samouprave, bi imela vlada v skupščini veliko večino. (Poslanec Drogenig: »Ali ste predložili svoj tozadevni ustavni načrt?«) Kako če nismo imeli niti svojega zastopnika v naj bi ga predložili, če ste nam to onemogočili? Kaj moremo mi zato, če male skupine po Vaše poslovniku nič ne pomenijo in ustavnem odboru.

Vem pa dobro, da mam o administracije same — in četudi je najboljša sistema — ničesar pričakovati, ako niso uradniki na svojem mestu. Treba nam je onih, boljših ljudi. Zato mi je žal, da ni v ustavi nikjer govora o tem, kakšno mora biti uradništvo in kakšno uradništvo nam je vzgojiti. Vi mislite, da zadošča, ako so uradniki »patritotje«, to se pravi: radikalci in demokrate. Program narodnih socialistov se glasi v tem oziru:

Najvažnejši del državnega aparata je uradništvo. Vlada je uprava; večji del uprave pa je v rokah strokovnega uradništva, jasno je, da moramo posvečati veliko pozornost uradništvu. Iz birokracije je treba odstraniti sramotno lakajstvo in delati z vse silami na to, da se službeno razmerje v uradih humanizira in delo poduševni z upeljavo in strogim izvajanjem principa osebne odgovornosti napram javnosti in prizadetim posameznikom, kakor je odgovoren zasebni uradnik, zdravnik, inženir itd.

Sedaj pridem k glavni točki, ki govori o velikosti oblasti. Gospod poročevalec Demetrovič je slabo motiviral upravičeno maksimuma 700.000 prebivalcev pri teh oblastih. Pri 13 milijonih prebivalcev bi potemtakem imeli 19 oblasti, ako ostane pri številu 700.000. Gotovo pa bodo upeljane tudi manjše oblasti, ker je ustavni odbor zavrnil predlog socialnih demokratov, ki so zahtevali, da naj štejejo te oblasti najmanj 500.000 prebivalcev. Torej bomo imeli tudi manjše oblasti nego 700.000. Vsega skupaj bo torej 25 do 30 oblasti. Sedaj pa nastane vprašanje: 1. ali imamo dovolj dobrega in izvežbenega uradništva, ki ga tako potrebujemo in ki pozna posele v teh oblastih? Kajti te oblasti prevzamejo vendar posle pokrajinskih vlad. Drugo še važnejše vprašanje pa je finančno vprašanje: koliko bodo te oblasti stale in kakšna ogromna finančna bremena bodo nalagale ljudstvu?

Gospodje! Velik nonsens (nesmisel) je tudi to, kar stoji v členu 95. Tu določite najprej: »Podela na oblasti vrši se zakonom prema prirodnim, socialnim i ekonomskim prilikama.« Takoj za tem pa pride stavek: »Jedna oblast može imati najviše 700.000 stanovnika.« Drugi stavek popolnoma nasprotuje prvemu. Vprašam Vas: kje je tukaj logika? Ako naj se oblasti prikojijo po prirodnih, socialnih in kulturnih razmerah pokrajin, potem ne smete staviti za mejo številke 700.000. To protislovje ste pa kronali z določbo, da niti več oblasti skupaj, ako se združijo v eno oblast, ne more šteti več nego 700.000 prebivalcev. To je res vrhunec nelogičnosti.

Gospodje! Ako se vprašamo, zakaj ste določili maksimalno mejo od 700.000 prebivalcev in ne okroglo številko enega milijona, dobimo za odgovor: radi Slovenije, ker bi sicer Slovenija tvorila eno oblast. (Dr. M. Ivanič ironično: »To bi bila velika nesreča!«) Prav pravi g. dr. Ivanič: vladna večina misli, da bi bila to za državo velika nesreča. Gospodje! Jaz se tembolj čudim Vam, ki ste glasovali za to, da se država nazivlje SHS, da ste sedaj za delitev Slovenije. Kajti po Vaši logiki bi morali imeti v naši državi tri oblasti: srbsko, hrvaško in slovensko, ker ste Vi za SHS. To bi bilo po Vaši logiki, ko bi hoteli biti konsekventni. Toda Vi ste separatisti samo na zunaj, proti enotnosti; v državi pa hočete biti veliki centralisti, kakršnih nimamo več v nobeni moderni državi.

Gospodje! Naj Vam povem naše stališče glede delitve Slovenije. Mi stojimo na stališču, da moramo biti proti historičnim mejam. Radi tega moramo biti proti razdelitvi Slovenije na Kranjsko in Štajersko. (Tako je!) V Avstriji smo imeli historične meje: Kranjsko, Koroško, Štajersko itd. To so avstrijske kronovine. Vsled te razdelitve na kronovine, so postali ljudje lokalni patrioti: Štajerci, Kranjci itd. Kajti Avstrija ni znala razdvojiti samo Srbov, Hrvatov in Slovencev, ampak je šla dalje: Gojila je tudi lokalni patriotizem. Tako smo imeli v Avstriji ljudi, ki niso bili Slovenci, ampak Kranjci, Štajerci in Korošci. To smo najbolj videli pri koroškem plebiscitu, kjer so Nemci najhuje agitirali z geslom: »Kärnten den Kärntnern!« Mnogi Slovenci na Koroškem so bili samo Korošci. Nekateri niti ne znajo nemški, a so vendar Korošci in niso Slovenci. Tako je bilo tudi na Štajerskem in Kranjskem. Mnogi naši ljudje niso bili Slovenci, ampak samo Kranjci in Štajerci.

Ako mi sedaj zopet delimo oblast v Sloveniji v mariborsko in ljubljansko, imamo zopet ta antagonizem med Štajerci in Kranjci. Tega mi nečemo! Vi, ki ste toliko protivniki avstrijskega mentaliteta, bi morali biti temu najbolj protivni.

Gospod minister dr. Kukovec je bil prvi, ki je počel govoriti o tem, da je treba Slovenijo razdeliti na dve oblasti. Prav čudili smo se gospodu ministru, ko je na celjskem shodu to neverjetno vest razglasil, in to tembolj ker nismo dvomili o njegovem patriotizmu in njegovem narodnem delu od prej, ki ga vsi priznamo. Čudili smo se, da je bil on prvi, ki je počel propagirati misel, da je treba Slovenijo razdeliti.

Ta glas je našel odmev deloma iz historičnih motivov pri Štajercih, predvsem pa radi tega, ker je ljubljanska pokrajinska vlada, ki je takrat bila v rokah demokratov, s Štajerci jako slabo postopala. Gospodje, reči moram, da je bil to eden glavnih vzrokov, da so Štajerci in tudi Prekmurci začeli delati proti Ljubljani, ker je ljubljanska vlada z njimi slabo postopala. Omenim naj samo železnico Murska Sobota-Ljutomer-Ormož, ki je še danes nimajo, dasi je nujno potrebujejo.

Lahko bi navedel še veliko takih slučajev, iz katerih sledi, zakaj se je začelo socialno in gospodarsko gibanje proti Ljubljani, ravnotako kakor smatramo gibanje, ki obstoji med Hrvati in Slovenci proti Beogradu, za socialno - gospodarsko in ne za plemensko. To gibanje bazira v nezadovoljnosti ljudstva.

Zdi se mi, da je ljubljanska demokratska vlada namenoma tako postopala in da namenoma ni zadovoljila Štajercev, samo da bi tam razširila gibanje proti Ljubljani, torej razpoloženje za delitev Slovenije. Izrabljala je svojo moč v strankarske namene.

Mi smo za nedeljeno Slovenijo iz jakih nacionalnih razlogov. To je pokazal ves slovenski narod z malimi izjemami pri občinskih volitvah. Tam so bili centralisti poraženi, vse stranke so se združile proti centralizmu. One hočejo, da ostane Slovenija enotna, ker so zato dali tehnični razlogi.

Slovenija je prvič majhna in razkosana. Mi imamo na Koroškem in Primorskem nad pol milijona Slovencev. Skoro polovica Slovencev je ostalo v tuji sužnosti, v italijanskem in nemškem robstvu. Slovenija ima veliko kulturno nalogo, da podpira tiste ljudi, da podpira svoje neodrešene brate, kar bo storila tem lažje, ako ostane enotna, ako ostane združena, kakor pa če imamo dve oblasti, kjer bi se znašala ena oblast na drugo. (Poslanec dr. M. Ivanič: »Tako je!«)

Poleg tega, gospodje, moramo Slovenci posebno iz ozirov na neodrešeno ozemlje gojiti slovenski pismeni jezik. (Medklici: »Jugoslovanski jezik!«) Tudi jaz sem za jugoslovanski pismeni jezik, a ta mora priti polagoma. Za enkrat je jugoslovanski jezik z ozirom na brate v Primorju, posebno pa na Koroškem nemogoče, ker bi jih mi sicer definitivno izgubili. Italija in Nemška Avstrija ne bosta nikdar dovolili, da se tam poučuje srbohrvaščina ker se celo slovensčini stavita velike ovire. Na Koroškem n. pr. se slovensčina v šolah nikjer ne poučuje. Kar znajo ljudje slovensčine, jo znajo še od poprej, v šoli se je ne morejo naučiti. Če Vi hočete sedaj kar naenkrat upeljati jugoslovanski pismeni jezik, predno so odrešeni Slovenci na Koroškem in Primorskem, potem bodo ti ljudje v narodnem ozirom silno veliko trpeli in jih bomo mi na ta način zgubili.

Gospodje! Rekel sem, da sem tudi jaz za jugoslovanski pismeni jezik, sem tudi popolnoma prepričan, da bo do tega prišlo, ker do tega mora priti. Toda prehod se mora izvršiti polagoma. Mi ne smemo tega storiti kar naenkrat, ker bi primorskim posebno koroškim Slovincem s tem veliko škodovali. Mi, ki pridemo v parlament, se kakor vidite radi učimo cirilice, radi sledimo Vašim govorom in se z velikim veseljem učimo srbsčine. Reči moram, da bo

tako delala tudi naša mladina, ki bo imela še veliko lažje stališče, ker se bo učila srbsčine že v šolah, kar nam ni bilo usojeno. To bo šlo polagoma, čez noč se pa to ne more in ne sme zgoditi, ker vsako nasilje rodi tudi odpor.

Gospodje! Sinja Adrija in Gospodsvetsko polje, to je naše Kosovo. Vi morate računati s tem, da sta nam Slovincem Adrija in Gospodsvetsko polje ravno tako pri srcu, kakor je bilo Vam pri srcu Kosovo polje. Mi, ki smo najbližji koroškim in primorskim Slovincem, mi moramo biti pionirji, in je predvsem naša dolžnost, da vodimo boj za primorske in koroške Slovence v kulturnem ozirom, da narod tamkaj oživimo. Jaz se Vam ne čudim. Vi ne morete imeti tistega zanimanja za te naše brate, kakor ga imamo mi, ker smo baš mi najbližji sosedje in najbolj prizadeji. Torej računajte s to našo voljo in nikar ne škodite našim neosvobojenim bratom s tem, da razdelite Slovenijo na dve oblasti in okrenete še kak drug ukrep, ki bo našemu narodu zelo škodoval. Zaenkrat rabimo nerazdeljeno Slovenijo. O tem sem popolnoma prepričan. (Poslanec Milan Pribičević: »A sde je ostalo vaše jugoslovanstvo?«) O jugoslovanstvu molčite, gospod Pribičević, ker ste glasovali za SHS! O jugoslovanstvu govoriti smo najbolj upravičeni mi, ki smo glasovali proti SHS.

Značilno za dosedanje poveljno avstrijsko, je tako notranjo kot zunanjo politiko je, da se zanaša predvsem na pomoč iz tujine. Bodisi, da se gre za rešitev finančne krize v Avstriji, bodisi, da se gre za rešitev kakšnega obmejnega vprašanja, povsod naj pomagajo antanta in nasledstvene države.

Ekspozice novega avstrijskega kanclerja Schobera kaže znake, da se bo sedaj avstrijska politika obrnila na boljše pot. Jasnje je sicer, da se finančna kriza Avstrije ne bo dala rešiti brez zunanje pomoči, toda Schober kot trezen in preudaren politik ve, da je predvsem potrebna solidna notranja in zunanja politika, če bo hotela Avstrija to pomoč dobiti. Treba se bo odreči vsem eksaltiranim eksperimentom, kot je to bila n. pr. akcija za priključek k Nemčiji. Zdi se, da bo sedanja vladna stopnja proti vsem podobnim bedastostim in se strogo držala mirovnih pogodb. Seveda za enkrat še ni gotovo, koliko časa bo Schober ostal na krmilu. Toda, ker bo trajalo še najmanj pol leta, predno bi rešeno vprašanje inozemskih posojil, je upati, da bodo krščanski socialisti in Velikonomci lepo mirovali in da bo avstrijska politika trdnješa, kot je bila doslej.

Dokler Avstrija ni imela moči zabraniti v svojem ozemlju raznih akcij, ki so bile v stanu ogroziti srednjeevropski mir, se je po pravici strahala male antante. Če pa se bo postavila njena zunanja politika na realna in pozitivna tla, če se bo uklonila gotovim, neizpremenljivim dejstvom, se nima od male antante ničesar bati in ni niti nikakega vzroka, da bi ne sodelovala v sistemu gospodarskih pogodb v srednji Evropi h katerim je dala prvo inicijativo ravno mala antanta.

Jaz sem Vam iz tehničnih razlogov dokazal, da je nedeljena Slovenija za nas Slovence potrebna, oziroma dana nam mora biti vsaj možnost, da se, ako vidimo, da dve oblasti ne moreta obstajati, združimo v eno oblast. Vsaj ta možnost nam mora biti dana, a je po tem Vašem ustavnem načrtu, kakor nam je sedaj predložen, izključena.

Mogoče se mi bo na to odgovorilo: ako pustimo Slovenijo nedeljeno, bodo potem to zahtevali tudi Hrvati. Na to bi odgovoril, da smo Slovenci upravičeni to zahtevati, Hrvati pa ne. Povedal sem Vam še, kako tehne razloge imamo mi za to, da zahtevamo, da ostane Slovenija nedeljena. Hočem Vam pa dodati še nekaj. Zelo važen in tehten razlog je tudi sledeči: Za slučaj delitve Slovenije bodo oni nemški in nemčurški elementi na Štajerskem dobili v tej mariborski oblasti velik vpliv, in to nam bo zelo škodovalo, ker imamo na Štajerskem, na meji Nemške Avstrije protidržavne elemente. Imamo Nemce, imamo nemčurje, ki so sicer Slovenci po rodu, ali vzgojeni v nemškem duhu, so nemškega mišljenja in so protivni naši državi. Tisti ljudje bodo torej v tej mariborski oblasti prišli do veljave in vpliva, kar nam bo baš na meji proti Nemcem zelo škodovalo. (Klici: »Res je!«) Proti tistim elementom se mi lažje držimo v eni oblasti nego v dveh oblastih. (Ugovori poslanca Drofenika. Poslanec dr. M. Ivanič proti Drofeniku: »Ja to znam, poznam prilike u Slovenackoj i sam više učio nego Vi!«)

Gospodje! Hrvati nimajo teh razlogov. Hrvati so to, kar ste Vi Srbi. Vi in Hrvati imate en pismeni jezik; dočim se mi Slovenci od Vas nekoliko razlikujemo. Hrvati imajo torej z Vami skupen pismeni jezik in radi tega niso upravičeni zahtevati ene plemenske oblasti. Hrvatoma se mora pač dopovedati, da nas je Slovencev v primeri s Hrvati jako malo, da imamo v svojem kakor v interesu primorskih in koroških Slovencev pravico, zahtevati nedeljeno Slovenijo. (Medklici poslanca Drofenika.) Hrvati niso upravičeni tega zahtevati, ker je hrvatski in srbski jezik en in isti jezik. Jaz se sploh čudim, da vlada tak preprič med Srbi in Hrvati, ker so de facto res eno, dočim se mi Slovenci nekoliko razlikujemo od njih. Predsednik dr. Ivan Ribar: Gospodine poslanice, slobodan sam Vas upozoriti, da vreme Vešeg govora ističe. Poslanec Anton Brandner: Gospodje! Tudi Vaš strah da bi postala enotna Slovenija Vam opasna, je docela neopravičuden. Jaz se temu Vašemu strahu tembolj čudim, ker ste v tem ustavnem načrtu oblasti tako omejili, da ima centrala vso moč v svojih rokah in da se oblasti brez centrale niti gani ne morejo. Zato je tem manj opravičena Vaša zahteva, da se mora

Slovenija razdeliti. Pa tudi za slučaj, da bi Slovenija imela najširšo samonpravo, ni nikake nevarnosti, da bi slovensko ljudstvo bilo proti ujedinenju proti državnemu edinstvu. Jaz moram tukaj poudariti, da je vsak dober Slovenec obenem tudi dober Jugoslovane. Kdor je zaveden Slovenec, ta je Jugoslovane, še več, ta je obenem tudi Slovan.

Jaz n. pr. sem hodil samo v nemško šolo, ker na Koroškem ni slovenskih šol, a moram reči: kolikor nas je bilo zavednih Slovencev, smo bili obenem tudi dobri Jugoslovani. Spominjam se, s kakim velikim navdušenjem in veseljem smo za časa balkanske vojne, ko ste Vi vodili boj proti Turčiji, pozdravljali vsako Vašo zmago, in kako nas je bolel vsak Vaš poraz. Najbolj nas je pa bolelo takrat, ko ste se zapletli v vojsko z bratsko Bolgarijo. Mi smo se že takrat čutili Jugoslovane, četudi smo zrastle ob nemški meji in se vztajali v samih nemških šolah. Tisti moment, ko smo se zavedli, da smo Slovenci, smo postali obenem tudi Jugoslovani.

V večeršnjem nadaljevanju govora so pomotoma zašli vanj prvi trije oddelki, ki se končajo z »prvo inicijativo« in ki govore o avstrijskem problemu.)

Gospodje, dovolite mi, da Vam tukaj preberem, kaj je govoril in učil dr. Krek za časa balkanske vojne, da vidite, da jugoslovanstvo pri nas ni od včera.

On najprej govori o ljubezni do domačije, nakar nadaljuje: »A tudi pri domači deželi se ljubezen ne ustavi. Ona gre preko njenih mej naprej v tiste kraje, kjer stanuje isti rod kakor v mojem rojstnem kraju. Koda pa stanuje isti rod kakor mi? To nam kaže tek naših rek. Povsod, koder tečejo naše reke, povsod tam se je naselil tudi naš narod. Treba nam je kar iti za Savo in Dravo naprej proti vzhodu in povsod bomo našli rod, ki se našemu srcu v posebni meri prilaga. Naše roke pa tečejo proti Beogradu in Crnem morju, pobena naša reka pa ne teče n. pr. proti Dunaju. Ob naši Savi biva od Triglava do Crnega morja isti narod kakor mi, narod, med katerim se čutimo bolj domače nego kjerkoli drugod na svetu.«

Vidite, v tem duhu, s tako toploto se je takrat govorilo in tako smo mi takrat čutili z Vami. In še nekaj zanimivega bi Vam rad povedal: Ko je dr. Krek hodil v ljudsko šolo v Skofiji Loki — tako mi je pravil neki profesor, ki sestavlja spomine na Kreka — je nekoč dobil zemljevid Balkana in je kazal svojim součencem, kje bivajo Srbi, Hrvati in Slovenci, ter vzkliknil: »Ako bi Slovenci, Hrvati in Srbi bivali skupaj v eni državi — kako velika in močna bi bila ta država!« Tako je govoril Krek, ko je bil še otrok in je še obiskoval ljudsko šolo.

To, kar se je danes realiziralo, je bilo že takrat v naših dušah. Da pa je še precej takih, ki so še vedno avstrijskega mišljenja, temu se ne bodete čudili, ako pomislite da smo v šolah vedno slišali vse dobro samo o nemških cesarjih in nemški državi; o Slovanih pa smo slišali v prvi vrsti to, kar je slabo; zlasti velja to za brate Srbe.

Zato se nikari ne čudite, ako ni mogoče pri vseh kar preko noči odstraniti tega men-

taliteta. Toda kolikor je bilo zavednih Slovencev v pretekli dobi, so bili Jugoslovani in so ostali Jugoslovani tudi tedaj. Tudi v novi pokrajini Slovenije kjer bomo gojili naš slovenski jezik, se bo obenem gojila tudi misel jugoslovanska in slovanska; kajti zavednega Slovenca sploh ni, ki bi ne bil obenem tudi Jugoslovane in Slovan.

Zato je Vaš strah popolnoma neopravičen. Gospodje! Kam naj pa Slovenci gremo, ko nas je tako malo? Ali naj ustanovimo svojo državo? Ali naj gremo zopet v nemško suženjstvo? Komu pade kaj takega na misel, ko smo vendar srečni in veseli, da smo se osvobodili? Ali pa naj morda ustanovimo Slovenci in Hrvati svojo skupno državo? Taka država bi kmalu šla rakom žvižgat, ker se je videlo po vsem dosedanjem delu v skupščini, da Slovenci in Hrvati še nismo državnički, čemur se ni čuditi, ker nas dolga stoletja ločijo od tistega časa, ko smo imeli svojo samostojno državo. Mi se moramo šele privaditi državnikiškim poslom, da koristimo Jugoslaviji.

Naša bodočnost je torej edino in samo v državi Srbov, Hrvatov in Slovencev. To je izven vsakega dvoma. Tako mislimo Slovenci. Če je v zadnjem času začelo časopisje pisati, da je na Slovenskem močno Radličevsko gibanje, je to vse samo umetno inscenirano. Jaz sem se ravnokar vrnil iz Ljubljane in Vam rečem, da takega gibanja med Slovenci ni. (Medklici: »V Ljubljani ga seveda ni.«) Tudi po deželi ga ni.

Nekateri ljudje vam tudi iz strankarskih interesov pripovedujejo, da je v Sloveniji velikansko gibanje proti Srbom. To ne odgovarja resnici! Zavedni Slovenci niso proti Srbom, tudi nismo nikdar bili, ampak smo s Srbi simpatizirali že med balkansko vojno in tudi pred njo.

Pač pa je med narodom nezadovoljstvo radi slabe administracije, in sicer prav tako radi slabe administracije pri pokrajinski oblasti — zato je tudi nastalo gibanje proti Ljubljani — kakor tudi proti slabi administraciji v Beogradu. Proti Beogradu so torej ljudje samo radi slabega gospodarstva. To gibanje je, kakor sem rekel, socialno in ekonomsko, ne pa plemensko, gospodje!

Kadar bomo državno upravo izboljšali, kadar bomo ljudstvo zadovoljili z dobro upravo, bodo vzroki za nerazpoloženje proti centrali sami od sebe odpadli in bomo lepo in srečno živeli v tej državi.

Gospodje! Jaz Vas prosim, da upoštevate razloge, ki sem jih navedel za to, da dobimo resnično samostojno upravo in da ostane Slovenija nerazdeljena. Skrbite, da ustavni odbor ponovno pretrese VIII. oddelek! Ako tega ne storite, bo padla na Vas vsa krivda in odgovornost, ako bomo primorani glasovati proti ustavi. Potem pa ne iščite antidržavnih elementov pri nas, ampak jih iščite tukaj v ministrskih klopih. (Ploskanje!)

Odgovorni urednik H. Sever.

Izdaja konzorcij »Nove Pravde«.

Tiska »Zvezna tiskarna« v Ljubljani.

Velika vrtna veselica

se vrši

v nedeljo, dne 7. avgusta t. l. v vseh prostorih hotela MOHORČ v Poljčanah.

Spored: Srečolov, šaljiva pošta, ples. Nastop pevskega društva »DRAVA«.

:: Svira godba Zveze jugoslovanskih železničarjev. ::

K obilni udeležbi vabi

odbor Narodno-napredne organizacije.

Inseriranje v »Novi

Pravdi« je najboljši

uspeh za napredek.

Pnevmatike

za avto in kolesa v vseh dimenzijah, gumijeve predmete, vsakovrstne žice za električno napeljavo, elektrotehnični material in vsakovrstne potreščine priporoča po najnižjih cenah 11-15

M. KUŠTRIN

Ljubljana

Dunajska cesta št. 20

Telefon št. 470.

Podružnica: Maribor

Jurčičeva ulica št. 9.

Kdor hoče imeti res s pravimi predvojnimi barvami prepleškano hišo, naj se obrne edino le na domačo tvrdko

Tone Malgaj

13-14

pleskar in ličar

Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 6.

Franc Brumat

Ljubljana

6-12

Vsakovrstna manufaktur

Mestni trg

št. 25, I. n.